

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رسالہ توضیح المسائل

مطابق بافتادامی

مرجع عالیقدر حضرت آیت العظمیٰ مکارم شیرازی دامہ بکاتہ

مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ -

رساله توضیح المسائل / مکارم شیرازی. - [ویراست ۲]. تهران:

پارس کتاب. ۱۳۸۵.

۸-۶۰ص: ۱۱×۱۷س.م.

ISBN 964-8317-13-5

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.

۱. فقه جعفری -- رساله عملیه. الف. عنوان.

۲۹۷/۳۴۲۲

شماره ۱۸۳/۹/م BP

الف ۱۳۸۵

۸۵-۵۱۵۸م

کتابخانه ملی ایران

پارس کتاب

رساله توضیح المسائل

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دامت برکاته)

چاپ اول (ویراست ۲): ۱۳۸۵ تیراژ: ۵۵۰۰ نسخه

چاپ: پیام حق ناشر: پارس کتاب

بهاء: ۱۷۰۰۰ ریال

خیابان انقلاب، خیابان لردیهشت، خیابان شهید وحید نظری، شماره ۲۰۷ واحد ۲ تلفن ۸۴۴-۶۶۹۶

شابک: ۹۶۴-۸۳۱۷-۱۳-۵ ISBN 964-8317-13-5

فهرست مطالب

۱۹		مقدمه ناشر
۱۹		چند تذکر لازم
		تقلید
۲۱		احکام تقلید
		طهارت
۲۷		انسام آبها
۲۷		۱- آب کر
۲۸		۲- آب قلیل
۲۹		۳- آب جاری
۳۰		۴- آب باران
۳۱		۵- آب چاه
۳۲		احکام آبها
۳۴		احکام تخلی
۳۶		استبراء
۳۷		مستحبات و مکروهات تخلی
۳۸		چیزهای نجس

۳۸	۱- بول و مدفوع
۳۹	۳- معنی
۳۹	۴- مردار
۴۱	۵- خون
۴۲	۶- لیسگ و خوک
۴۲	۸- کافر و کسانی که در حکم کافرند
۴۴	۹- مسکرمایع
۴۵	۱۰- آبجو
۴۵	۱۱- عرق حیوان نجاستخوار
۴۵	عرق جُنب از حرام
۴۶	راههای ثابت شدن نجاست
۴۸	اسباب سرایت نجاست
۵۰	احکام نجاسات
۵۲	مُطَهَّرَات
۵۲	۱- آب
۵۷	۲- زمین
۵۸	۳- آفتاب
۵۹	۴- استحاله
۶۰	۵- انقلاب
۶۰	۶- ثلثان شدن
۶۱	۷- انتقال
۶۱	۸- اسلام آوردن
۶۲	۹- تَبَعِیَّت

۶۳	۱۰- سیر طرف شدن عین نجاست
۶۴	۱۱- استبراء حیوان نجاستخوار
۶۴	۱۲- غایب شدن مسلمان
۶۵	احکام ظرفها

وَضُو

۶۷	طریقه وضو گرفتن
۷۰	وضوی اَرْتَمَاسِی
۷۱	احکام وضوی اَرْتَمَاسِی
۷۱	دعاهای وضو
۷۲	شرایط وضو
۷۹	احکام وضو
۸۱	اموری که باید برای آنها وضو گرفت
۸۲	اموری که وضو باطل می کند
۸۳	احکام وضوی جبیره

غَسَل

۸۷	غسلهای واجب
۸۷	۱- جنابت
۸۷	احکام جنابت
۸۹	کارهایی که بر جُنُب حرام است
۹۰	کارهایی که بر جُنُب مکروه است
۹۰	احکام غسل جنابت
۹۱	اقسام و احکام غسل
۹۲	۲- استحاضه

٩٥	احكام زن مستحاضه
٩٨	٣ عادت ماهانه
٩٨	احكام زن حائض
١٠٣	اقسام زنان حائض
١٠٤	١ صاحب عادت و قتيه و عددیه
١٠٦	٢ صاحب عادت و قتيه
١٠٧	٣ صاحب عادت عددیه
١٠٨	٤ مضطربه
١٠٨	٥ مبتدئه
١٠٩	٦ ناسيه
١٠٩	مسائل متفرقة حيض
١١٠	٤ نفاس
١١٠	احكام زن نفساء
١١٢	لمس ميت
١١٣	احكام لمس ميت
	محتضر
١١٥	احكام محتضر
	اموات
١١٧	احكام اموات
١١٩	٦ غسل ميت
١١٩	احكام غسل ميت
١٢١	احكام كفن كردن
١٢٣	احكام خنوط

۱۲۴	 نماز میت
۱۲۶	 دستور نماز میت
۱۲۷	 مستحبات نماز میت
۱۲۸	 احکام دفن
۱۳۱	 مستحبات دفن
۱۳۵	 نماز وحشت
۱۳۵	 احکام نبش قبر
۱۳۷	 احکام شهید
۱۳۸	 غللهای مستحب

تیمم

۱۴۱	 موارد تیمم
۱۴۶	 بر چه چیزهایی می توان تیمم کرد؟
۱۴۸	 طریقه تیمم کردن
۱۴۸	 احکام تیمم

نماز

۱۵۳	 اهمیت نماز
۱۵۵	 نمازهای واجب
۱۵۵	 نمازهای واجب یومیّه
۱۵۵	 نماز جمعه
۱۵۶	 احکام نماز جمعه
۱۵۷	 طریقه نماز جمعه
۱۵۸	 اوقات نمازهای پنجگانه
۱۵۸	 وقت نماز ظهر وعصر

وقت نماز مغرب و عشا.....	۱۶۰
وقت نماز صبح.....	۱۶۱
احکام اوقات نماز.....	۱۶۱
ترتیب در میان نمازها.....	۱۶۴
نمازهای نافله (مستحب).....	۱۶۵
وقت نافله های شبانه روزی.....	۱۶۷
نماز غفیله.....	۱۶۸
احکام قبله.....	۱۶۸
پوشانیدن بدن در نماز.....	۱۷۰
شرایط لباس نمازگزار.....	۱۷۲
مواردی که نجس بودن لباس یا بدن نمازگزار جایز است.....	۱۷۹
مستحبات و مکروهات لباس نمازگزار.....	۱۸۲
مکان نمازگزار.....	۱۸۳
مکانهایی که نماز خواندن در آنها مستحب یا مکروه است.....	۱۸۷
آداب و احکام مسجد.....	۱۸۹
اذان و اقامه.....	۱۹۲
مواردی که اذان گفتن ساقط می شود.....	۱۹۴
واجبات نماز.....	۱۹۷
۱- نیت.....	۱۹۷
۲- تکبیرة الاحرام.....	۱۹۸
۳- قیام.....	۲۰۰
۴- قرائت.....	۲۰۳
۵- رکوع.....	۲۰۹

۶	مجموع	۲۱۱
۷	ذکر رکوع و سجود	۲۱۲
۱	احکام سجود	۲۱۲
	چیزی که سجده بر آن صحیح است	۲۱۶
	مستحبات سجده	۲۱۸
	مکروهات سجده	۲۱۹
	سجده‌های واجب قرآن مجید	۲۱۹
۸	تشهد	۲۲۰
۹	سلام	۲۲۱
۱۰	ترتیب	۲۲۲
۱۱	اموالات	۲۲۲
	قنوت	۲۲۳
	ترجمه نماز	۲۲۴
	تعقیبات نماز	۲۲۶
	مبطلات نماز	۲۲۷
	اموری که در نماز مکروه است	۲۳۴
	مواردی که شکستن نماز جایز است	۲۳۴
	شکّیات نماز	۲۳۶
۱	اشکهای باطل	۲۳۶
۲	اشکهایی که اعتبار ندارد	۲۳۷
۳	اشکهای صحیح	۲۴۲
	مسائل متفرقه شکّیات	۲۴۴
	طریقه نماز احتیاط	۲۴۶

۲۴۹	مواردی که سجده سهو واجب است
۲۴۹	احکام سجده سهو
۲۵۰	دستور سجده سهو
۲۵۱	قضای سجده و تشهد فراموش شده
۲۵۲	خلل در اجزاء و شرایط نماز
۲۵۳	نماز مسافر
۲۶۱	چیزهایی که مفسر را قطع می کند
۲۶۶	مسائل متفرقه نماز مسافر
۲۶۸	نماز قضا
۲۷۰	نماز قضای پدر و مادر
۲۷۱	مواردی که نماز قضای پدر و مادر بر پسر بزرگتر واجب نیست
۲۷۲	نماز استیجاری
۲۷۴	نماز جماعت
۲۷۶	شرایط نماز جماعت
۲۷۹	احکام جماعت
۲۸۲	شرایط امام جماعت
۲۸۴	ادامه احکام جماعت
۲۸۶	اموری که در نماز جماعت مستحب است
۲۸۷	اموری که در نماز جماعت مکروه است
۲۸۷	احکام نماز آیات
۲۹۰	دستور نماز آیات
۲۹۱	نماز عید فطر و قربان
۲۹۲	دستور نماز عید فطر و قربان

۲۹۳ مستحبات نماز عید فطر و قربان

۲۹۴ احکام نماز عید فطر و قربان

روزه

۲۹۵ وجوب روزه

۲۹۵ نیت

۲۹۹ کارهایی که روزه را باطل می کند

۲۹۹ احکام کارهایی که روزه را باطل می کند

۳۱۰ کارهایی که برای روزه دار مکروه است

۳۱۱ مواردی که قضا و کفاره واجب است

۳۱۲ کفاره روزه

۳۱۲ احکام کفاره روزه

۳۱۵ مواردی که فقط قضا لازم است

۳۱۷ مواردی که قضا واجب نیست

۳۱۸ احکام روزه قضا

۳۲۱ احکام روزه شخص مسافر

۳۲۲ کسانی که روزه بر آنها واجب نیست

۳۲۴ راه ثابت شدن اول ماه

۳۲۶ روزه های حرام

۳۲۷ روزه های مکروه

۳۲۷ روزه های مستحب

۳۲۸ کسانی که نمی توانند روزه بگیرند

خمس

۳۳۱ موارد هفتگانه خمس

۳۳۱	 احکام و موارد هفتگانه خمس
۳۳۱	 ۱- منافع کسب و کار
۳۴۱	 ۲- معدن
۳۴۲	 ۳- گنج
۳۴۴	 ۴- مال حلال مخلوط به حرام
۳۴۶	 ۵- جواهراتی که باغواصی به دست می آید
۳۴۷	 ۶- غنائم جنگی
۳۴۸	 ۷- زمینی که کافر ذمی از مسلمان می خرد
۳۴۹	 مصرف خمس

زکات

۳۵۳	 احکام زکات مال
۳۵۳	 شرایط واجب شدن زکات
۳۵۵	 زکات غلات
۳۵۸	 نصاب طلا و نقره
۳۶۱	 زکات حیوانات
۳۶۲	 نصاب گوسفند
۳۶۲	 نصاب گاو
۳۶۳	 نصاب شتر
۳۶۶	 مصرف زکات
۳۶۹	 مستحقین زکات
۳۷۱	 نیت زکات
۳۷۲	 مسائل متفرقه زکات
۳۷۶	 زکات فطره

۳۷۹	 مصرف زکات فطره
۳۸۰	 احکام زکات فطره
۳۸۱	 مسائل متفرقه زکات فطره

حـ

۳۸۵	 حج و شرایط آن
۳۸۶	 احکام استطاعت

خرید و فروش

۳۸۹	 معاملات واجب و مستحب
۳۸۹	 احکام معاملات
۳۹۰	 معاملات مکروه
۳۹۰	 معاملات حرام و باطل
۳۹۴	 ربا
۳۹۵	 احکام ربا
۳۹۷	 شرایط خریدار و فروشنده
۳۹۸	 شرایط جنس و عوض آن
۴۰۰	 صیغه معامله
۴۰۱	 خرید و فروش میوه ها بر درخت
۴۰۲	 معامله نقد و نسیه
۴۰۳	 معامله سلف و شرایط آن
۴۰۴	 احکام معامله سلف
۴۰۵	 خرید و فروش طلا و نقره
۴۰۶	 مواردی که می توان معامله را فسخ کرد
۴۰۷	 احکام خیارات

مسائل متفرقة خرید و فروش ۴۰۹

شرکت

احکام شرکت ۴۱۱

صلح

احکام و شرایط صلح ۴۱۵

اجاره

احکام اجاره ۴۱۹

شرایط اجاره ۴۲۱

مسائل متفرقة اجاره ۴۲۲

مزارعه

شرایط مزارعه ۴۲۹

احکام مزارعه ۴۳۰

مساقات

شرایط مساقات ۴۳۳

احکام مساقات ۴۳۴

مجبورین

وکالت

جعاله

شرایط جعاله ۴۴۳

احکام جعاله ۴۴۴

قرض

شرایط قرض ۴۴۷

احکام قرض ۴۴۸

حواله	
احکام حواله	۴۵۱
رهن	
شرایط و احکام رهن	۴۵۳
ضمانت	
شرایط و احکام ضمانت	۴۵۸
کفالت	
شرایط کفالت و کفیل	۴۶۱
امانت (ودیعه)	
شرایط و احکام امانت	۴۶۳
عاریه	
احکام عاریه	۴۶۷
ازدواج و زناشویی	
دستور خواندن صیغه عقد دائم	۴۷۲
دستور خواندن صیغه عقد موقت	۴۷۲
شرایط عقد ازدواج	۴۷۳
عیوب فسخ نکاح	۴۷۵
گروهی از زنانی که ازدواج با آنان حرام است	۴۷۶
احکام عقد دائم	۴۷۹
احکام عقد موقت	۴۸۱
احکام نگاه کردن	۴۸۳
مسائل متفرقه ازدواج	۴۸۵

شیر دادن (رضاع)

۴۹۰	احکام شیر دادن
۴۹۱	شرایط شیر دادنی که سبب محرم شدن است
۴۹۵	آداب شیر دادن
۴۹۵	مسائل متفرقه شیر دادن

طلاق

۴۹۹	شرایط طلاق
۵۰۱	عده طلاق
۵۰۲	عده وفات
۵۰۳	طلاق بائن و رجعی
۵۰۴	احکام رجوع
۵۰۵	طلاق خلع
۵۰۶	طلاق مبارات
۵۰۷	احکام متفرقه طلاق

غصب

۵۰۹	احکام غصب
-----	-----------

اموال گمشده (نقطه)

۵۱۵	احکام اموال گمشده
-----	-------------------

ذبح و شکار حیوانات

۵۲۱	احکام ذبح و شکار حیوانات
۵۲۲	دستور ذبح حیوانات
۵۲۳	شرایط ذبح حیوانات
۵۲۵	دستور کشتن شتر

۵۲۶		مستحبات و مکروهات ذبح
۵۲۷		شرایط شکار با اسلحه
۵۲۸		احکام شکار
۵۲۹		شرایط شکار با سنگهای شکاری
۵۳۱		احکام شکار با سنگهای شکاری
۵۳۲		صید ماهی

خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها

۵۳۵		حیوانات حلال و حرام گوشت
۵۳۶		اجزاء حرام حیوانات حلال گوشت
۵۳۶		خوردنی‌ها و آشامیدنی‌های حرام
۵۳۸		مستحبات و مکروهات غذا خوردن
۵۳۹		مستحبات و مکروهات آشامیدن آب

نذر و عهد

۵۴۱		شرایط و احکام نذر و عهد
-----	-------	-------------------------

قسم خوردن

۵۴۷		شرایط قسم خوردن
۵۴۸		احکام قسم خوردن

وقف

۵۵۱		احکام و شرایط وقف
-----	-------	-------------------

وصیت

۵۵۷		شرایط وصیت کننده
۵۵۸		احکام وصیت

ارث

کسانی که ارث می‌برند ۵۶۵

ارث زن و شوهر ۵۷۵

مسائل متفرقه ارث ۵۷۷

دفاع و امر به معروف و نهی از منکر

احکام دفاع ۵۷۹

امر به معروف و نهی از منکر ۵۸۰

مسائل جدید مورد نیاز

معاملات بانکی و صندوقهای قرض الحسنه ۵۸۳

سفته و چک ۵۸۵

معاملات سرقتی ۵۸۷

بیمه ۵۸۸

تلقیح (بارور نمودن زن) ۵۸۹

پیوند اعضا و تشریح ۵۹۰

مضاربه ۵۹۲

مسائل عمومی مورد ابتلاء

نگاهی گذرا بر زندگی پربرکت مرجع عظیم الشان

مقدمه ناشر

چند تذکر لازم

در رساله «توضیح المسائل» که متن نخستین آن توسط چند تن از فضلاء حوزه علمیه قم در عصر مرحوم آیه الله العظمی بروجردی - قدس سره - بر طبق فتاوی ایشان تنظیم شد، گام مؤثری در طریق واضح ساختن احکام فقهی، برای اولین بار، جهت عموم مردم بود؛ چراکه هم اصطلاحات پیچیده مخصوص فقه که رساله های پیشین مملو از آن بود در توضیح المسائل وجود نداشت، و هم جمله بندی ها ساده و روشن، و در عین حال دقیق و منسجم بود؛ و به همین دلیل، اثر عمیقی در رغبت افشار متدین نسبت به فهم مسائل دینی گذاشت.

بعد از «معظم له»، مراجع بزرگ دیگر - کثر الله امثالهم - نیز از آن متن استفاده کرده، با داخل نمودن فتاوی خود در متن مزبور، همان سنت پسندیده را تعقیب کردند.

اما از آنجا که جمله بندی های کتاب برای فتاوی مرحوم آیه الله العظمی بروجردی تهیه شده بود، با مرور زمان و تلفیق با فتاوی بزرگان دیگر، ناهماهنگی هایی در آن به وجود آمد و سلاست و انسجام نخستین را از دست داد. تا آنجا که در این اواخر قسمت قابل توجهی از «توضیح المسائل» دوباره شکل پیچیده به خود گرفت و فهم آن برای بعضی مشکل شد حتی در بعضی از موارد، شاید تناقضهایی در آن به وجود آمد.

۲- از سوی دیگر مشغله زیاد مراجع بزرگ، غالباً به آنها اجازه نمی‌داد که خودشان شخصاً تمام مسائل «توضیح» را بر فتاوی خود تطبیق و تغییرات لازم را در عبارات انجام دهند و این کار احیاناً زیر نظر فرد یا جمعی از فضلاء مورد اعتمادشان انجام می‌شد و پیداست که طرز کار و دقت این فضلا با خود مراجع فرق بسیار داشت هرچند هر دو از نظر شرعی حجت بود.

۳- از این گذشته، تغییرات تند و سریع جامعه سبب می‌شد مسائلی که از محل ابتلا خارج شده بود و هنوز در آن به چشم می‌خورد از توضیح المسائل خارج گردد و در عوض مسائل مهم مورد ابتلاء و حاجت به آن افزوده شود، تا جوابگوی نیازهای مردم مسلمان در مسائل فقهی باشد. در رساله حاضر این مشکلات بحمدالله برطرف گشته و توضیح المسائل به طرز شایسته تری عرضه شده است زیرا:

اولاً: با اصلاح کامل عبارات و بازنگری دقیق، سلاست و انسجام و هماهنگی به توضیح المسائل بازگشته است.

ثانیاً: حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی شخصاً بر تمام مسائل نظارت داشته و متون «توضیح» را با فتاوی خودشان که در «تعلیقات عروة الوثقی» آمده تطبیق نموده و مسائلی را که در عروه نبوده، بر آن افزوده اند و تمام عبارات را اصلاح کرده‌اند.

ثالثاً: مسائل غیر مورد ابتلاء از آن حذف و مسائل مورد حاجت به آن افزوده شده است و انشاءالله به صورتی درآمده که نفع آن عام و بهره‌گیری از آن برای همه آسانتر باشد.

خداوند متعال به همه ما توفیق عمل به احکام اسلام و قرآن و سنت پیغمبر اکرم ﷺ و ائمه طاهرين (علیهم السلام) را عنایت فرماید و نیت ما را خالص و در مسیر رضای خودش قرار دهد.